

Ötven éves a Dugonics-Társaság

Szemelvények Móra Ferenc és Banner Janos főtitkári jelentéseiből

(A Délmagyarország munkatársától) Szeged nagymultú, értékes kulturmunkára visszatekintő tudományos és irodalmi társasága, a Dugonics-Társaság, ez év február 28-án félévszázados fennállásának jubileumához érkezik el. Ötven esztendővel ezelőtt: 1892 február 28-án alakult meg Szegeden a Dugonics-Társaság, amelynek létrehozásához az eszmét Szilva Agoston, Szeged város egykori irodalmi hajlamú főkapitánya adta és Lázár György, később polgármester, valamint Szabados János költő, akkori kulturálisnok valósította meg. A város 1000 forint évi segélyei támogatja az ifjú tudományos és irodalmi társaságot, amely Szegedet kulturális rangra emelte.

A magyar irodalom művelése és partolása

1892-ben jelent meg az a kis könyvecske, amely a Dugonics-Társaság alapszabályait tartalmazza.

1. §. Szeged szabad kir. város védnöksége alatt tudományos és irodalmi társaság alakul, melynek neve Dugonics Andrástól, Szeged nagy fiától: »Dugonics-Társaság«.

2. §. A társaság székhelye Szeged. Pecsétje ezzel a körirattal van ellátva: »Dugonics-Társaság Szegeden, 1892«.

3. §. A társaság célja a magyar Alföldön általában, de kivált Szegeden és vidékén a magyar irodalom művelése és partolása s a közművelődési intézetek támogatása.

A tudomány művelése, terjesztése és népszerűsítése,

a művészetek partolása és a közművelődési intézetek támogatása.

E célok elérése végett a társaság állandó tevékenységet fejt ki. Felolvasásokat, irodalmi ünnepélyeket, esetleg kiállításokat s különösen a magyar Alföld jelen és múlt viszonyainak tudományos tanulmányozása, ismertetése, de kivált Szeged múltjának megismerése és megismertetése kutatásokat is rendez. Evi működését feltüntető évkönyvet ad ki. A hazai tudományos, irodalmi és művészeti társaságokkal összeköttetésbe lép, azok támogatását igénybe veszi és erejéhez mérten viszonyozza. Tagjainak tudományos és irodalmi munkálkodását pályadíj kitűzése, megbízás útján készítenő művek jutalmazása és kiváló helyi irodalmi termékek kiadása által elősegíti. A tagoknak kiválóbb irodalmi munkáit a társaság évkönyvében teszi közzé. Történelmi, régészeti, néprajzi és irodalmi emlékeket, természettudományi és műtárgyakat gyűjt s ezután a szegedi tudományos és művészeti közgyűjteményeket gazdagítja.

Ilyen alapszabályokkal, célkitűzésekkel és programmal indult ötven évvel ezelőtt útjára a szegedi Dugonics-Társaság, amelynek kezdetben 38 tagja volt, később 60-ra egészítették ki a tagok számát. A társaság első elnöke Lázár György jegyezte az 1892 február 28-iki alakuló közgyűlés jegyzőkönyvét, valamint alapszabályait, rajta kívül Kemechey János, mint ideiglenes jegyző szignálta az alapszabályokat. Lukács György államtitkár ellenjegyzésével érkezett vissza Budapestre az alapszabályok törvényesítése s ezzel a Dugonics-Társaság munkája megkezdődött Szeged kulturális, irodalmi életének felvirágoztatására.

A Dugonics-Társaság fénykora

Ha előbb nem, az ötvenedik évfordulóra bizonyosan meg fogja írni a társaság történetét — mondotta Móra Ferenc, a Dugonics-Társaság 30 éves jubileumán. A társaság történetének megírása tehát az idén végképpen aktuális volna. E sorok írója nem vállalkozhat erre a napi hírek tolmá-

csolásának munkáirában, ehelyett szemelvényekkel szeretnénk megvilágítani a Dugonics-Társaság működésének fénykorát. A társaság néhai elnökének: Szalay József »litterátus főkapitányának« elnöksége idejére esik a Dugonics-Társaság fénykora. A főtitkári tisztséget Móra Ferenc töltötte be akkor, akinek neve nemcsak a Dugonics-Társaságot aranyozza be glóriás fényvel, de az egyetemes magyar irodalmat is...

Irodalmi élvezet végigbongészni Móra Ferenc főtitkári jelentéseit. Ezek a hamisítatlan móraferenci stílusban megírt, elragadó és mindvégig szórakoztató jegyzőkönyvek minden bizonyítással egyedülállóak a magyar »jegyzőkönyvirodalomban«. A Dugonics-Társaság három évről: 1924-25-26. évről számolt be ezekben a főtitkári jelentésekben Móra Ferenc, aki akkor már csaknem negyedszázada volt tagja a társaságnak, nagynevű elődje: Tömörkény István szerepkörét vállalta és felelősen töltötte be.

32 éves volt akkor a Dugonics-Társaság és nagy időket élt keresztül. A világháború s az utána következő véres napok fennállását, létét fenyegették, de átélte a nehéz éveket és ismét hivatása magaslatán teljesítette vállalt kulturalkötelességét. 1924-ben 12 felolvasó ülést rendezett a Dugonics-Társaság, tizet Szegeden, kettőt vidéken. Az első felolvasóülés gerincét Móra Ferenc előadása képezte Gárdonyi Gézaról, a másodikok Juhász Gyula, a társaság igazgatóságának tagja adott elő »Vojtina új ars poeticájáról«, Horger Antal egyetemi tanár pedig az északi rokonnép, a lappok eredetéről olvasott fel. Szádeczky Lajos és Menyhardt Gáspár székfoglalója, Sz. Szigethy Vilmos felolvasása szerepelt még a felolvasóületeken, mint kiemelkedő esemény. Valamennyi ülésen közreműködött Móra Ferenc és Juhász Gyula...

1925 februárjában Jókai-emlékünnepet rendezett a Dugonics-Társaság a nagy magyar mesemondó születésének százéves évfordulója alkalmából. A Jókai-ünnep a város védnökségével, díszülés keretében Szeged hivatalos Jókai-centennáriuma vá vált. Az első ki megnyitót Szalay József mondta: Juhász Gyula ünnepi költeményét olvasta fel, az emlékbeszédet pedig Móra Ferenc mondta:

Móra Ferenc jegyzőkönyvből látjuk, hogy a szegedi színház hivatása magaslatán állott. Jókai »Cigánybárójának« II. felvonását adta elő az emlékünnepe a szegedi színház énekes együttese — budapesti vendégszerelő beavatkozása nélkül... A filharmonikusok pedig Fichtner Sándor »1848« című szimfonikus költeményét hozták színre.

Ebben az esztendőben dr. Vidákovics Kamill székfoglalója Semmelweisről és Tonelli Sándor »Milyen lesz a világ 50 év múlva?« című felolvasása szerepelt az egyik felolvasóülésen, egy másikon pedig Van Schaikné holland író magyar nyelvű előadása Hollandia közéleti viszonyairól...

24 éves volt tagja ekkor Móra a Dugonics-Társaságnak s ebből 22 éven át mint titkár működött a társaság felvirágoztatásán. Beszámolója végén kérte a közgyűlést, hogy kegyelemben bocsássa el posztjáról, mert sok gondú és kötelességgel megterhelt ember, aki ellaradt...

A következő évben: 1926-ban Móra még mindig főtitkár, de a választ-

mány három éve letelt s ezzel együtt ismét lemond. Utolsó főtitkári jelentését Abbáziából küldi, beteg és pihen, a közgyűlés elfogadja hát végre lemondását és megválasztja a társaság alelnökévé. Az új titkár dr. Banner János, a Dugonics-Társaság ezidőszerinti elnöke lett.

Dr. Banner János titkári jelentései

A következő, virágzó évekről már dr. Banner János titkári jelentéseiből tudunk meg egyetmást. Banner János lendületes, szép beszámolót hozott a társaság 35 éves jubileumának diszközgyűlésére s itt beszélt arról, hogy az elmúlt 35 év alatt a társaság 214 felolvasóülést rendezett; 828 felolvasás hangzott el ezeken az ületeken.

A társaságnak az első 35 évben 61 tagja volt. Ezen a közgyűlésen bízták meg Juhász Gyulát Tömörkény István élettrajzában megírásával. Az élettrajz 1927. októberében el is készült, több közgyűlés határozott úgy, hogy kiadja, de ez valahogyan mégis, mindig elmaradt. Tavaly, 1941. husvétján jelent meg Juhász Gyula Tömörkény-élettrajza a Délmagyarországban.

1927 március 25-én Beethoven-emlékünnepet rendezett a Dugonics-Társaság. Az ünnepélyen Juhász Gyula ódáját olvasta fel, amelyet Beethovenhez írt, Király-König Péter adott elő Beethovenről, a zenefejedelemről, Tonelli Sándor pedig Beethoven korát ismertette. Ugyanez év áprilisában Tömörkény halálának 10. évfordulóján Tömörkény-emlékünnepet rendezett a társaság s ezen Juhász Gyula, Móra Ferenc és Banner János olvastak fel.

1928-ban Juhász Gyulát üdvözltek a Dugonics-Társaság közgyűlésén, mert elsőként kapta meg a Baumgarten-díjat. Akkoriban ez bátor kiállást jelentett Juhász Gyula mellett, akit sűrűn támadtak a Baumgarten-díj oda-

ítélése kapcsán. A közgyűlésen Banner János megható szavakkal méltatta Juhász Gyula irodalmi értékét, érdemeit. Egy másik irodalmi ügy is izgalomban tartotta akkor a közgyűlést: a Nemzeti Színház igazgatója át akarta írni Katona Bánk bányát, Kecskemét városa tiltakozott ez ellen, nagy fiának emlékét látták megbántva ezzel a gesztussal. A Dugonics-Társaság állást foglalt az ügyben, mert átiratot kapott Kecskeméttől. Nem ellenezte a Bánk bányát átköltését, amely esetleg élvezhetőbbé teszi majd az avult nyelvezetű remekművet...

Elvonul még a sárguló könyvecske lapjain Móra Ferenc és Sz. Szigethy Vilmos ünnepése 25 éves tagságuk alkalmából. Kogutowicz Károly, jelenlegi egyetemi rektor székfoglalója, valamint dr. Glattfeld Gyula előadása a szegedi árvíz országos vonatkozásairól... És sok más történelmi dokumentum, adatok a Dugonics-Társaság történetének megírásához...

A Dugonics-Társaság 50 éves. Talán teljesül Móra Ferenc 20 év előtti jóslata s erre a félévszázados jubileumra megíródik a társaság története. Es minden bizonnyal megünneplik a társaság nagyszerű kulturmunkájához méltó módon az 50. évfordulót. Erről nézve még nincsen határozott időpont, valószínű, hogy csak az év végén kerül sor a félcentennáriumi megünnepelésre. A mai fergeteges időben nehéz feladat az ünnepség előkészítése, megszervezése. De a Dugonics-Társaság ma is hivatása magaslatán teljesíti 50 évvel ezelőtt vállalt kulturalkötelességét. Sok nehéz órát áll már át, megedzette a fergeteges magyar történelem. Továbbra is az Alföld kulturájának örökéért kell állnia hát a szegedi vártán s teljesítenie kötelességét Tömörkény István és Móra Ferenc szellemében...

A belügyminisztérium nem tud adni állami támogatást a városnak a népmozgalmi nyilvántartó munkájához

(A Délmagyarország munkatársától) Amikor annakidején miniszteri rendelet alapján Szegeden éppúgy, mint az ország minden városában megkezdtek a népmozgalmi nyilvántartás munkáját, felmerült az a probléma, hogy az ezzel járó költségeket ki fedezi majd: a város-e, vagy az állam? Ez a probléma egyébként felmerült annakidején a közellátási hivatal működésével kapcsolatosan is. A város akkor olyan ígéretet kapott az illetékes szervezettől, hogy a közellátási hivatal működésével kapcsolatos kiadásoknak egy részét megtéríti az állam. Ugyanilyen elv érvényesülését hangoztatták a népmozgalmi nyilvántartással kapcsolatos kiadások tekintetében is.

Ez a munka tefemes kiadást jelentett a városnak, mert minden előzetes intézkedés nélkül kellett beillesztenie a költségvetés keretébe. Eppen ezért a város interveniált a belügyminiszternél, majd mikor ez az intervenció nem járt a kívánt eredménnyel, a Városok Szövetségéhez fordult Szeged vezetősége is azaz a kérelemmel, hogy a városok együttes kérelmet nyújtsanak be a belügyminiszterhez az ügy végleges és kedvező elintézése érdekében. A felterjesztésre most megérkezett a belügyminiszteri válasz, amelyet a Városok Szövetségének elnöksége

továbbított Szeged vezetőségének.

A miniszter értesítette a várost, hogy a népmozgalmi nyilvántartással kapcsolatos személyi és dologi kiadások alól nem áll módjában mentesíteni Szegedet. A határozat indoklása szerint a népmozgalmi nyilvántartás nem csupán állami feladatokat teljesít, hanem az állam rendszert és közigazgatási érdeke is szükségessé teszi a nyilvántartás vezetését. A népmozgalmi nyilvántartás mint összesítő nyilvántartás szerepel: feltünteti a lakosok kötelezettségeit, állításkötelezettségeit, ezenkívül mint a honvédelmi szolgáltatások igénybevételének előkészítése is szerepel és a légvédelmi szolgálat alatt álló és közérdekű munkaszolgálatra kötelezettek egyetemes nyilvántartásához is szükséges. Ezek a nyilvántartások pedig nem kizárólagosan állami munkák s ezért a vele kapcsolatos kiadásokat a városnak kell viselniük.

Ennek a miniszteri döntésnek értelmében a népmozgalmi nyilvántartással kapcsolatos, közel 100.000 pengős tétel, ami a városi háztartásban szerepel.

Előfizetőink havi

80 fillérért

mindennap cserélhetnek könyvet a DELMAGYARORSZAG köleskönyvtárában.

FERENC JÓZSEF
KESERUVIZ